

Datum

2023-03-01

Vår referens

Paulina Franzén

Utvecklingssamordnare

paulina.franzen@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss angående remiss från Justitiedepartementet - Tryggare hem för barn (SOU 2022:71 ASN-2023-2501)

Sammanfattning

Arbetsmarknads- och socialnämnden har getts möjlighet att yttra sig gällande Justitiedepartementets betänkande *Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)*.

Betänkandet avser en översyn av delar av föräldrabalkens (FB) regler om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge. Syftet är att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

Betänkandet föreslår ändringar som ska ge ökad tydlighet vid bedömningen av förutsättningar för vårdnadsöverflyttning.

För att säkerställa att barn får det stöd de behöver ska placeringskommunen ges möjlighet att bevilja fortsatta insatser även efter vårdnadsöverflyttning. Barn och vårdnadshavare föreslås få rätt till offentligt biträde i mål om vårdnadsöverflyttning.

Bestämmelsen om barnets bästa vid frågor om umgänge med förälder ska omformuleras för att tydliggöra att barnets bästa är en helhetsbedömning samt att en riskbedömning av om barnet kan fara illa ska göras. Domstolar ska kunna besluta om att inhämta utlåtande från en sakkunnig psykolog i mål om vårdnad, boende och umgänge.

Förvaltningen välkomnar utredningsuppdragets syfte att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

Vissa av förslagen kan bidra till att uppnå syftet. Förslaget att placeringskommuner ska kunna ge fortsatta insatser till barn efter vårdnadsöverflyttning är otydligt i fråga om kommunernas ansvar vilket kan leda till att barn inte får det stöd de behöver.

Förslag till beslut

1. Arbetsmarknads- och socialnämnden godkänner yttrandet avseende remiss från Justitiedepartementets gällande betänkandet *Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)* enligt förvaltningens förslag.
2. Arbetsmarknads- och socialnämnden skickar yttrandet till kommunstyrelsen.

Beslutsunderlag

- Följebrev - Remiss från Justitiedepartementet - Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)
- Remiss från Justitiedepartementet - Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)
- Betänkande av Utredningen om vikten av trygghet och kontinuitet för barn i utsatta situationer - Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)
- G-Tjänsteskrivelse - Remiss från Justitiedepartementet Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)
- Förslag till yttrande - Remiss från Justitiedepartementet Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)

Beslutsplanering

ASN beredning 2023-03-08

Arbetsmarknads- och socialnämndens arbetsutskott 2023-03-16

Arbetsmarknads- och socialnämnden 2023-03-30

Beslutet skickas till

Registrera.stk@malmö.se senast kl.12.00 2023-04-06

Ärendet

Arbetsmarknads- och socialnämnden har getts möjlighet att yttra sig gällande Justitiedepartementets betänkande *Tryggare hem för barn (SOU 2022:71)*.

Betänkandet avser ett uppdrag från regeringen att utreda delar av föräldrabalkens regler om vårdnadsöverflyttning, adoption och umgänge.

Syftet är att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående.

I uppdraget har ingått att ta ställning till:

- om förutsättningarna för vårdnadsöverflyttning bör ändras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet,
- behovet av åtgärder för att underlätta förutsättningarna för prövningen av frågor om vårdnadsöverflyttning för barn i familjehem,
- om förutsättningarna för adoption bör ändras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet, och
- hur skyddet för barnet kan stärkas när fråga uppkommer om umgänge med en förälder som har utövat våld eller gjort sig skyldig till någon annan allvarlig kränkning.

I uppdraget har ingått att kartlägga vilka omständigheter som i dag särskilt beaktas vid prövningen av frågan om vårdnadsöverflyttning och adoption när ett barn har stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet.

Tjänsteskrivelsen ger en kortfattad redogörelse av utredningens resultat. Redogörelsen följer samma struktur som betänkandet och inleds med en kort sammanfattning av resultaten från utredningens kartläggning för att sedan gå vidare till förslagen. Redogörelsen omfattar även ett urval av de bedömningar som utredningen har gjort.

Kartläggning av vårdnadsöverflyttning och adoption

Utredningens kartläggning av mål om vårdnadsöverflyttningar visar att domstolarna i den absoluta majoriteten av målen har beslutat om vårdnadsöverflyttning.

Det framgår att följande omständigheter beaktas särskilt av domstolen vid bedömningen;

- Barnets anknytning till familjehemsföräldrarna respektive föräldrarna.
- Tillgodoseende av barnets behov och familjehemmets lämplighet.
- Umgänge och kontakt med föräldrarna.
- Föräldrarnas och barnets inställning.
- Praktiska skäl för vårdnadsöverflyttning.
- Prognosen för en återförening.

På grund av det begränsade antalet adoptioner av familjehemsplacerade barn har det inte varit möjligt att göra en lika grundläggande kartläggning kring vilka omständigheter domstolarna beaktar vid bedömningen.

En slutsats som kan dras är att adoptioner av familjehemsplacerade barn genomförs i liten utsträckning och att det fortfarande är ovanligt att adoption aktualiseras efter en tids familjehemsplacering med syftet att skapa stabilitet och trygghet för barnet.

Vårdnadsöverflyttningar

Förslag: Förutsättningar för en vårdnadsöverflyttning

Utredningen föreslår en omformulering av 6 kap. 8 § FB. Vårdnaden om ett barn som stadigvarande vårdats och fostrats i ett annat enskilt hem än föräldrahemmet ska kunna flyttas över till den eller dem som har tagit emot barnet om det är bäst för barnet att inte återförenas med sina föräldrar utan i stället att det rådande förhållandet består.

Det bör uttryckligen framgå att en vårdnadsöverflyttning ska ske om det är bäst för barnet att inte återförenas med sina föräldrar utan i stället att det rådande förhållandet består. Det tydliggör att huvudprincipen är att det ska ske en återförening mellan barnet och barnets föräldrar.

Att det är barnets bästa att det rådande förhållandet består innebär att barnet i stället för att återförenas med sina föräldrar ska bo kvar hos familjehemmet. Det räcker inte med att det är barnets bästa att inte återförenas med sina föräldrar. Det ska också stå klart att det är barnets bästa att stanna i familjehemmet och att vårdnaden flyttas över till just familjehemsföräldrarna.

De omständigheter som socialnämnden särskilt ska beakta vid sitt övervägande om det finns skäl att ansöka om vårdnadsöverflyttning ska framgå även av 6 kap. 8 § FB som reglerar domstolens prövning.

Ett nytt andra stycke föreslås införas i paragrafen där det framgår att domstolen särskilt ska beakta följande omständigheter:

- Barnets och familjehemsföräldrarnas inställning till en vårdnadsöverflyttning.

- Barnets relation till familjehemsföräldrarna och deras förmåga att tillgodose barnets behov av en trygg och god uppväxt.
- Familjehemsföräldrarnas inställning till och förmåga att tillgodose barnets behov av kontakt med sina föräldrar och andra närstående.
- Barnets relation till sina föräldrar.
- Barnets sociala situation i övrigt.

Uppräkningen av omständigheter är inte uttömmande. Det ska alltid göras en helhetsbedömning av alla relevanta omständigheter i det enskilda fallet.

Förslag: Placeringskommunen ges möjlighet att bevilja insatser till ett barn även efter en vårdnadsöverflyttning

Utredningen föreslår att det ska införas en möjlighet för den kommun som beslutat om en familjehemsplacering, dvs. placeringskommunen, att fortsätta bevilja insatser till ett barn även efter en vårdnadsöverflyttning. Detta möjliggör för placeringskommunen att fortsätta bevilja insatser som barnet haft beträffande t.ex. skola och umgänge.

Förslaget omfattar även insatser som kräver en biståndsprövning enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453), SoL.

Det finns utmaningar idag kring vilket stöd som kan tillhandahållas efter en vårdnadsöverflyttning. Det är vanligt att familjehemsföräldrar tvekar inför en vårdnadsöverflyttning av denna anledning.

I dagsläget finns det inte någon möjlighet för placeringskommunen att fortsätta bevilja insatser till barnet efter en vårdnadsöverflyttning.

Bedömning: Mål om vårdnadsöverflyttning ska inte flyttas till allmän förvaltningsdomstol

Utredningen har haft i uppdrag att se över behovet av åtgärder för att underlätta förutsättningarna för prövningen av frågor om vårdnadsöverflyttning. Det bedöms inte finnas tillräckliga skäl att flytta prövningen av mål om vårdnadsöverflyttning avseende placerade barn till allmän förvaltningsdomstol.

Utredningen anser att de skäl som talar mot att flytta prövningen av mål om vårdnadsöverflyttning till allmän förvaltningsdomstol överväger fördelarna. De fördelar som utredningen ser, vilka framför allt handlar om barns rätt att bli hörda, kan uppnås genom att införa en rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning.

Förslag: Rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning

Vid prövningen av frågor om särskilt förordnad vårdnadshavare eller tillfällig vårdnadshavare enligt 6 kap. 7–8 a och 10 d §§ FB ska det förordnas ett offentligt biträde enligt lagen om offentligt biträde för barnet och barnets vårdnadshavare.

En förutsättning är att socialnämnden eller domstolen tagit initiativ till en vårdnadsöverflyttning. En andra förutsättning är att vårdnadsöverflyttningen innebär att vårdnaden över barnet flyttas

från barnets föräldrar till någon annan. Offentligt biträde ska inte förordnas, om behov saknas. Bedömningen av behovet beror på omständigheterna i det enskilda fallet.

Ett offentligt biträde ska ha till uppgift att vara barnets språkrör och ge barnet stöd och hjälp. Biträdet ska inte agera som barnets ställföreträdare. Biträdet ska ha rätt att samtala med barnet utan vårdnadshavares samtycke och utan att vårdnadshavaren är närvarande. Det ska ställas särskilda lämplighetskrav på den som förordnas som offentligt biträde för ett barn.

Ett offentligt biträde för en vårdnadshavare i ett mål om vårdnadsöverflyttning ska ha samma roll som biträden i allmänhet har. Det innebär att bistå med stöd och hjälp i vårdnadshavarens talan.

Eftersom barnet inte är part i ett mål om vårdnadsöverflyttning har barnet inte rätt att ta del av sekretessbelagda handlingar. För att ett barns delaktighet i processen ska kunna garanteras föreslås en bestämmelse om att ett offentligt biträde som utsetts för ett barn ska få ta del av sådana uppgifter som kan vara av betydelse i målet eller ärendet.

Adoption

Bedömning: Föräldrabalkens regler om adoption tillgodoser familjehemsplacerade barns behov av trygghet och stabilitet

Utredningen har haft i uppdrag att se över om reglerna om adoption bör ändras för att tillgodose familjehemsplacerade barns rätt till trygghet och stabilitet. Utredningen bedömer att de särskilda skäl för adoption som kan göra sig gällande för familjehemsplacerade barn kan beaktas inom ramen för den lämplighetsbedömning som ska göras enligt gällande lagstiftning.

Hur barnets relation med sin ursprungsfamilj ska påverka en adoptions lämplighet måste bedömas för varje enskilt barn. Utredningen ser inte ett behov av att särskilt främja adoptioner för barn som kan fortsätta ha en kontakt med sin ursprungsfamilj genom att införa regler om s.k. öppen adoption.

Bedömning: Det finns inte skäl att införa ändringar beträffande vårdnadshavares samtycke eller socialnämndens roll i adoptioner

I linje med principen att adoption bygger på frivillighet får ett barn som huvudregel inte adopteras utan samtycke från en förälder som är vårdnadshavare. En förälder som inte är vårdnadshavare behöver inte samtycka men hans eller hennes inställning ska beaktas. Utredningen bedömer att det inte finns skäl att ändra nuvarande bestämmelser.

Vidare ska det även i fortsättningen enbart vara den eller de som vill adoptera som ska kunna ansöka om adoption. Socialnämnden ska inte heller åläggas någon skyldighet att överväga frågan om adoption i vissa fall på det sätt som gäller i fråga om vårdnadsöverflyttning.

Umgänge

Bedömning: Utgångspunkten för frågor om umgänge ska fortsatt vara barnets bästa

Utredningen bedömer att det inte är lämpligt att i lag reglera särskilda situationer när barn som utgångspunkt inte bör ha rätt till umgänge med en förälder. När det uppkommer en fråga om umgänge ska det alltid göras en individuell bedömning av vad som är barnets bästa i det enskilda

fallet. Att utgå från att en förälders beteende och handlingar i vissa situationer diskvalificerar denne som umgängesförälder är inte en lämplig utgångspunkt utifrån ett barnrättsperspektiv.

Det är därför av vikt att domstolarna har kännedom om vålds konsekvenser för barn och vilka behov ett barn kan ha efter en traumatisk upplevelse.

Förslag: Ny lydelse av paragrafen om barnets bästa

Det bör förtydligas i lagtext att bedömningen av barnets bästa är en helhetsbedömning som ska ta sikte på omständigheterna för det enskilda barnet. Det ska inte anges ett antal utvalda omständigheter i lagtext som särskilt ska beaktas vid bedömningen.

Den nuvarande utformningen av 6 kap. 2 a § FB innebär att det vid bedömningen av barnets bästa ska fästas särskild vikt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp, olovligen förs bort eller hålls kvar eller annars far illa.

Avseende ska även särskilt fästas vid barnets behov av en nära och god kontakt med båda sina föräldrar. Genom att det i den nuvarande paragrafen anges exempel på hur ett barn kan fara illa anser utredningen att det finns en risk att andra omständigheter inte beaktas i lika stor utsträckning. Det bedöms finnas en risk att behovet av kontakt med en förälder väger tyngre än risken för att barnet far illa.

Genom att inte längre ange att dessa utvalda omständigheter ska beaktas särskilt anser utredningen att det tydliggörs att bedömningen av barnets bästa alltid är en helhetsbedömning. I bedömningen ska ingå bl.a. de omständigheter som framgår av den nuvarande formuleringen av paragrafen, men även alla andra omständigheter som är av betydelse för det enskilda barnets situation.

Utredningen föreslår att det även ska framgå att risken för att barnet far illa ska vara en del av den bedömningen. Förslaget innebär att paragrafen får ett tydligare fokus på riskbedömningens betydelse för bedömningen av vad som är barnets bästa.

Bestämmelsen gäller oavsett om en fråga avser vårdnad, boende eller umgänge. Den föreslagna ändringen bidrar till att beslutsfattares bedömningar av barnets bästa i dessa frågor blir mer anpassade efter det enskilda barnets situation.

Utbildningsinsatser

Utredningen har kommit fram till att Domstolsverket bör överväga behovet av att genomföra en utbildningsinsats när det gäller riskbedömningar i familjemål mot bakgrund av utredningens förslag till ny lydelse av 6 kap. 2 a § FB.

Domstolen ska kunna inhämta sakkunnigutlåtande från en psykolog

Utredningen föreslår att domstolen i ett mål om vårdnad, boende eller umgänge ska kunna inhämta ett sakkunnigutlåtande från en psykolog, om det behövs ytterligare utredning om barnets situation.

Det är viktigt att bedöma behovet av utredning utifrån omständigheterna för det enskilda barnet.

Den som genomför utlåtandet ska vara legitimerad psykolog och vara specialiserad inom klinisk barn- och ungdomspsykologi.

Domstolen ska ge riktlinjer för utlåtandet så att det blir tydligt för den sakkunnige vad den ska uttala sig om. Eftersom det är domstolen som förordnar den sakkunnige är det också staten som ska stå för ersättning till den sakkunnige.

Konsekvenser av utredningens förslag

Positiva konsekvenser för barn

Utredningen bedömer att förslagen har positiva konsekvenser för barn. Förslaget om ändringar kring bestämmelsen om vårdnadsöverflyttning gör det tydligare när en vårdnadsöverflyttning ska ske. Detta ger ökad trygghet och stabilitet för familjehemsplacerade barn.

Även förslaget beträffande möjligheten för placeringskommuner att bevilja insatser till barn efter en vårdnadsöverflyttning bedöms bidra till ökad trygghet för barn genom att fler får möjlighet till fortsatta insatser.

Utredningen bedömer att förslaget att införa en rätt till biträde för barn innebär att barnrättsperspektivet stärks vid prövningen av frågor om vårdnadsöverflyttning. Framför allt är det barns rätt till delaktighet (se artikel 12 barnkonventionen) som stärks.

Förslaget om ny lydelse av paragrafen om barnets bästa bedöms främja individuella och nyanserade helhetsbedömningar av barnets bästa. Att ett barn kan fara illa på andra sätt än genom övergrepp, bortförande eller kvarhållande bedöms få ökad betydelse vid bedömningen av barnets bästa.

Det tydliggörs att ett umgänge med en förälder inte ska ske på bekostnad av att barnet far illa vilket bedöms öka tryggheten för barn. Förslaget om domstols möjlighet att inhämta sakkunnigutlåtande från en psykolog innebär att domstolarna ges en möjlighet till ytterligare underlag inför bedömningen av barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge.

Positiva konsekvenser för föräldrar, familjehemsföräldrar, särskilt förordnade vårdnadshavare och andra närstående till barn

Förslaget om ändrad formulering i fråga om förutsättningarna för vårdnadsöverflyttning för familjehemsplacerade barn tydliggör att återföreningsprincipen är huvudregeln. Det bedöms ha positiva konsekvenser för berörda personers rätt till familjeliv.

Utredningen bedömer att förslaget om ändring i socialtjänstlagen beträffande barns rätt till insatser efter en vårdnadsöverflyttning innebär ökad tydlighet. Att placeringskommunen kan fortsätta med insatser inom t.ex. skola och umgänge får positiva konsekvenser för både familjehemsföräldrar och föräldrar.

Genom att införa en rätt till offentligt biträde stärks föräldrars rättigheter i processer om vårdnadsöverflyttning. Särskilt rätten till en rättvis rättegång (artikel 6 Europakonventionen) och rätten till familjeliv (artikel 8 Europakonventionen).

Förslaget om ny lydelse av paragrafen om barnets bästa kan innebära att domstolar i fler fall än i dag kommer till slutsatsen att det inte är förenligt med barnets bästa att barnet har umgänge med

en förälder. Att inte få träffa sitt barn innebär en inskränkning i en förälders rätt till sitt familjeliv (artikel 8 Europakonventionen). En sådan inskränkning är enligt utredningen proportionerlig utifrån att det är barnets bästa som är avgörande.

Konsekvenser för jämställdheten

Förslaget om ny lydelse av paragrafen om barnets bästa bedöms leda till förbättrade riskbedömningar. Förbättrade riskbedömningar bedöms bidra positivt till jämställdheten mellan kvinnor och män eftersom beslut om att ett barn inte har rätt till umgänge med en förälder i en situation där det inte är förenligt med barnets bästa kan bidra till att förebygga våld i nära relationer.

I övrigt bedöms utredningens förslag inte få några särskilda konsekvenser för jämställdheten.

Begränsade konsekvenser för kommuner

Beträffande barns rätt till insatser efter en vårdnadsöverflyttning bedöms det innebära en viss kostnadsökning för placeringskommuner. Förslaget bedöms innebära en omfördelning av kostnader mellan kommuner och inte någon generell kostnadsökning för landets kommuner.

Förslaget innebär inte några nya skyldigheter för socialnämnden och därmed inte någon inskränkning i den kommunala självstyrelsen.

Utredningens förslag om rätt till offentligt biträde innebär att socialnämnden ska informera barn och vårdnadshavare om rätten till biträde, överväga om det finns ett behov och i förekommande fall ansöka om att ett sådant förordnas. Under en inledande period bedöms det finnas behov av att ta fram rutiner för hur detta ska hanteras. Efter det bedöms arbetsbelastningen enbart öka i en begränsad omfattning.

Syftet med förslaget kan inte uppnås på ett för den kommunala självstyrelsen mindre ingripande sätt.

Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag att införa en rätt till biträde vid prövningen av vissa frågor om vårdnadsöverflyttning bedöms innebära en viss kostnadsökning för rättsliga biträden. Bedömningen görs att de ökade kostnaderna rymms inom det befintliga anslaget för Rättsliga biträden m.m.

Även förslaget om inhämtande av sakkunnigutlåtande bedöms innebära en viss kostnadsökning.

Kostnadsökningarna bedöms rymmas inom ovan nämnda befintliga anslaget.

Begränsade konsekvenser för andra myndigheter

Förslagen innebär att Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd och Socialstyrelsen behöver se över sina föreskrifter och allmänna råd i de delar som berör vårdnadsöverflyttning och umgänge.

Ikraftträdande

De nya reglerna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2024.

Förvaltningens överväganden

Förvaltningen välkomnar utredningsuppdragets syfte att skapa bättre förutsättningar för kontinuitet, stabilitet och trygghet för familjehemsplacerade barn och barn som har upplevt våld av närstående. Vissa av förslagen kan bidra till att uppnå syftet.

Nedan redovisas synpunkter på förslagen i den ordning som de presenteras i betänkandet. De förslag som det inte finns några synpunkter på kommenteras inte.

Vårdnadsöverflyttning

När det gäller bestämmelsen om förutsättningar för vårdnadsöverflyttning bedömer förvaltningen att de föreslagna ändringarna inte kommer att innebära någon skillnad i sak då de omständigheter som anges i praktiken redan ligger till grund för bedömningarna

Förvaltningen har erfarenhet av att den allmänna domstolens kunskap om och förståelse för förutsättningarna för möjlighet till återförening i mål om vårdnadsöverflyttning där barnet varit placerat enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU 1990:52) kan vara bristande.

Eftersom vårdnadsöverflyttningar även fortsättningsvis ska hanteras i allmän domstol kan det finnas behov av en översyn gällande kunskapshöjande insatser, i likhet med vad som föreslås gällande riskbedömningar i familjerättsliga mål.

Förslaget till bestämmelse om att placeringskommunen ska ha möjlighet att ge vissa insatser efter en vårdnadsöverflytt bidrar inte till tydlighet kring kommunernas ansvar. Grundtanken att säkerställa att barn och vårdnadshavare får det stöd de behöver är god, men det finns en risk att barn kommer att falla mellan stolarna.

En mer grundlig genomgång efterfrågas av de juridiska förutsättningarna för en kommuns ansvar för ett barn som stadigvarande bor och vistas i en annan kommun utan att vara placerad. Det hade varit önskvärt i förhållande till syftet att göra en översyn hur barns och vårdnadshavares möjligheter till stöd skulle kunna stärkas inom ramen för vistelsekommunernas ansvar.

Förvaltningen instämmer i att utsikten om att förlora vissa insatser kan vara ett hinder för att familjehemsföräldrar ska vilja ta över vårdnaden om ett placerat barn. En annan omständighet som förvaltningen har erfarenhet av är familjehemsföräldrarnas rädsla för att hamna i en vårdnadsprocess med de biologiska föräldrarna, och att de då ska stå utan stöd. Den sistnämnda omständigheten framkommer inte i utredningen.

Flera frågor behöver klargöras. Förslaget anger att placeringskommunen kan ge insatser, vilket ger utrymme för olika bedömningar och medför en risk för att barns behov av stöd inte tillgodoses.

Barn riskerar att falla mellan stolarna om placeringskommunen bedömer att ett behov inte faller

inom ramen för denna bestämmelse medan vistelsekommunen hänvisar till placeringskommunens ansvar. Det finns en gränsdragningsproblematik vad gäller sådant som hur lång tid som den placerande kommunens ansvar ska sträcka sig och för vilka typer av behov eller insatser som ansvaret ska gälla.

Förslagets konsekvenser för normaliseringsprincipen har inte belysts tillräckligt. Vem har vårdansvaret för barnet om det uppstår behov av andra typer av insatser än de som nämnts i utredningen, antingen utifrån en ansökan eller en orosanmälan?

Bestämmelsen skulle få olika konsekvenser för kommunerna då utbudet av insatser varierar och kostnadsökningen därför inte skulle kompenseras genom en omfördelning mellan kommunerna.

De insatser som förvaltningen har idag och som berörs av den föreslagna bestämmelsen är stöd vid umgänge, råd och stöd till de nya vårdnadshavarna samt insatsen Skolfam. Redan idag ger förvaltningen visst råd och stöd till de nya vårdnadshavarna, samt från insatsen Skolfam under en period efter överflyttningen. Förvaltningen för dialog med vistelsekommunen för att uppmärksamma barnets och vårdnadshavarnas behov.

Ett exempel på hur bestämmelsen kan ge olika konsekvenser för kommuner är ovan nämnda insats Skolfam. Malmö stad är en av 21 kommuner i landet som har Skolfam. Det är en omfattande insats som ska pågå under hela det placerade barnets tid i grundskola. Skolfam bygger på en modell med teamarbete mellan ett specialistteam, barnets skola, barnsekreterare, familjehemssekreterare och familjehem. Syftet är att barnet ska få det stöd det behöver för att klara skolan.¹

Föreslagen bestämmelse skulle medföra att förvaltningen kan behöva fortsätta ge insatser under lång tid, beroende på barnens ålder vid vårdnadsöverflyttningen. Det är inte möjligt att göra en bedömning av hur många barn det rör, eftersom kommunernas ansvar inte tydliggjorts i förslaget.

För närvarande har förvaltningen cirka 100 vårdnadsöverflyttade barn, ett antal som ökar varje år. Cirka 70 procent av barnen uppskattas vara i skolpliktig ålder, och därmed inom ramen för Skolfams målgrupp. Bestämmelsen antas leda till ett ökat behov av resurser för genomförande, handläggning och uppföljning.

Förslaget om att barn och vårdnadshavare ska ha rätt till offentligt biträde i mål om vårdnadsöverflyttning är bra. Det bidrar till att säkerställa barnets rätt att bli hörd. Det finns behov av att specificera tydligare vad som avses med särskilt lämplig, inte bara i denna fråga utan generellt när det gäller offentliga biträden för barn i alla frågor där sådana kan förordnas.

Umgänge

Precis som utredningen konstaterat brister domstolarnas bedömningar gällande risken för att barn ska fara illa redan idag. Därför kan det ifrågasättas om det är lämpligt att formulera bestämmelsen på ett så pass öppet sätt som utredningen föreslår.

Det finns omständigheter som utgör en mer påtaglig risk för att barnet ska fara illa och det kan

¹ [Skolfam - Skolsatsning inom familjehemsvården - Stiftelsen Allmänna Barnhuset \(allmannabarnhuset.se\)](https://www.allmannabarnhuset.se)

finnas anledning att benämna dessa särskilt. Utöver de omständigheter som nämns i nuvarande bestämmelse finns det andra omständigheter där förvaltningen bedömer att det som regel är olämpligt med umgänge i fråga om det initiala skedet av en placering av en förälder och medföljande barn i skyddat boende.

Att riskbedömningen lyfts in i lagtexten kan få positiva effekter. Förutom att det riktar fokus på tydligare bedömningar av risken för att barnet far illa kan det också bidra till tydligare krav på kompetens och systematiska arbetsätt.

Om bestämmelsen införs är det önskvärt att följa upp det med utbildningsinsatser kring riskbedömningar i familjerättsliga mål.

Att domstolen ska kunna begära ett utlåtande från sakkunniga är generellt sett positivt. Det kan möjligen vara för begränsande att lagstifta att domstolen endast ska kunna använda sig av legitimerad psykolog som är specialiserad inom klinisk barn- och ungdomspsykologi.

Ett resonemang efterfrågas kring om det skulle kunna finnas skäl att inhämta sakkunskap även från andra professionella med sakkunskap kring andra områden av betydelse för ett barns utveckling och livssituation.

I sammanhanget vill förvaltningen lyfta frågan om en mer genomgripande översyn av hur barns röster kan göras hörda i större utsträckning i familjerättsliga mål där det finns risk för att ett barn kan fara illa.

Konsekvenser för barn

Förslagen bedöms delvis ha positiva konsekvenser för barn. Den föreslagna möjligheten för placeringskommuner att bevilja insatser till barn efter en vårdnadsöverflyttning bedöms kunna bidra till ökad trygghet för barn, förutsatt att kommunernas ansvar blir tydligt. Med nuvarande förslag till formulering finns det risk för att barn och vårdnadshavare inte kommer att få det stöd de behöver.

Förslaget att införa en rätt till biträde för barn kommer att stärka barnrättsperspektivet vid prövningen av frågor om vårdnadsöverflyttning.

Även om ett barn kan fara illa på andra sätt än genom övergrepp, bortförande eller kvarhållande anser förvaltningen att det kan få negativa konsekvenser för barn med en bestämmelse om barnets bästa i frågor om vårdnad, boende och umgänge som är alltför öppen och riskerar att ge ännu mer utrymme för olika bedömningar.

Ett förtydligande av att ett umgänge med en förälder inte ska ske på bekostnad av att barnet far illa bidrar till att öka tryggheten för barn. Likaså förtydligandet att riskbedömningar ska göras.

Förslaget om domstols möjlighet att inhämta sakkunnigutlåtande från en psykolog kan bidra till att barns rättigheter säkerställs genom mer välgrundade beslut i domstol. Samtidigt kan det finnas en risk för att viktiga aspekter i ett barns situation missas genom att förslaget begränsar sakkunniga till att enbart vara psykologer med specialistkunskap i barn- och ungdomspsykologi.

Konsekvenser för jämställdhet

Förvaltningen instämmer i utredningens bedömning av förslagets konsekvenser för flickor och pojkar, kvinnor och män.

Ekonomiska konsekvenser

Som redan framgått instämmer förvaltningen inte i att förslaget om att kommuner ska kunna ge insatser till barn och vårdnadshavare efter en vårdnadsöverflyttning inte skulle få några ekonomiska konsekvenser.

Bestämmelsen i dess nuvarande utformning är otydlig vad gäller kommunernas ansvar vilket i sig gör det svårt att bedöma omfattningen av behoven. Utredningens bedömning har utgått från en generell tanke om vilken typ av stöd och insatser som kan vara aktuella, och att detta skulle vara likvärdigt mellan kommunerna.

Det behöver göras en mer grundlig utredning av de ekonomiska konsekvenserna och om den kommunala finansieringsprincipen skall tillämpas. Detta hänger i sin tur samman med behovet av en mer grundlig utredning och bedömning av kommunernas ansvar i dessa ärenden.

Ansvariga

Madeleine Moberg Enhetschef

Britt-Marie Pettersson Förvaltningschef